

STANDARD č. 9

Jednání, vyhodnocování a individuální plán ochrany dítěte

1. Jednání s klientem

Při jednání s klientem pracovník sociálně-právní ochrany vychází z Etického kodexu sociálního pracovníka:

- respektuje individuální přístup ke všem klientům (z hlediska věku, pohlaví, národnosti, barvy pleti, apod.)
- vychází z individuálních potřeb každého klienta (zajištění péče, bydlení, financí, poradenství, vzdělávání, apod.)
- uplatňuje při práci s klienty přiměřené metody sociální práce (rozhovor, aktivní naslouchání, pozorování, šetření, případová konference, apod.)
- podporuje samostatnost klientů (poradenstvím i zprostředkováním kontaktu pro vyřízení sociálních dávek a služeb)
- uplatňuje individuální přístup k potřebám každého klienta (osoba s handicapem, vhodná forma komunikace dle věku klienta)
- motivuje k péči o děti (posiluje výchovné kompetence rodičů, zprostředkuje spolupráci s odborným poradenským zařízením)
- posiluje sociální začleňování klientů (poskytováním informací a poradenstvím, zapojením klienta do plánování jeho situace, zprostředkováním sociálně aktivizační služby, apod.)
- důsledně dodržuje lidská práva a základních svobody (dle Úmluvy o právech dítěte, Listiny základních práv a svobod, dodržováním zákonů, apod.)
- podporuje kontakt s přirozeným sociálním prostředím (podpora kontaktu s rodiči u dětí s nařízenou ústavní, ochrannou výchovou nebo NRP)
- informuje klienta o postupech používaných při výkonu sociálně-právní ochrany

Principy výkonu sociálně-právní ochrany dětí:

- hájit nejlepší zájem dítěte
- přispívat k vytvoření podmínek pro zdárný fyzický, duševní, duchovní a sociální rozvoj dítěte
- snažit se předejít a odklonit jakoukoli formu týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte
- ctít rodinu jako základní, přirozené a nezastupitelné prostředí pro plný a harmonický rozvoj osobnosti dítěte
- respektovat práva a povinnosti rodičů vůči dítěti, podporovat jejich odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte
- pomáhat rodině a motivovat rodiče k tomu, aby mohlo dítě vyrůstat ve svém přirozeném prostředí

- snažit se zamezit oddělení dítěte od rodičů či osob odpovědných za jeho výchovu, pokud to není v přímém rozporu s jeho nejlepšími zájmy
- pomáhat v návratu dítěte do jeho přirozeného prostředí či náhradního rodinného prostředí, pokud bylo dítě umístěno mimo svou rodinu
- poskytovat dítěti mimořádnou ochranu v případě jeho umístění mimo své přirozené prostředí
- podporovat pravidelný účelný kontakt s oběma rodiči, není-li to v přímém rozporu s nejlepšími zájmy dítěte
- ctít právo dítěte sdělit svůj názor a přání a pomáhat jej v rámci možností uskutečnit
- ctít právo dítěte na soukromí, nevystavovat dítě svévolnému zasahování do jeho soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence ani nezákonným útokům na jeho čest a pověst

2. Pracovníci městského úřadu se při výkonu sociálně-právní ochrany dětí řídí zákony a ostatními právními předpisy:

- Listina základních práv a svobod
- Úmluva o právech dítěte
- Úmluva o styku s dětmi (Sdělení MZV č. 91/2005 Sb.)
- Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí (Sdělení MZV č. 34/1998 Sb.)
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (Rodinné právo)
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů
- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů
- Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Směrnice MPSV, č.j.: 2013/26780-21 ze dne 19. 9. 2013, o stanovení rozsahu evidence dětí a obsahu spisové dokumentace o dětech vedené orgány sociálně-právní ochrany dětí a o stanovení rozsahu evidence a obsahu spisové dokumentace v oblasti náhradní rodinné péče
- Instrukce č.j. 142/2007 - Org. ze dne 5. 4. 2007, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí
- Vyhláška č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí
- Standardy kvality výkonu sociálně-právní ochrany

Městský úřad v Českém Krumlově má zpracovaný seznam subjektů, které zajišťují služby potřebné pro jednání s osobami se specifickými potřebami (viz. příloha č. 18), který průběžně aktualizuje. Kontakty nám byly poskytnuty Okresním soudem v Českém Krumlově, v případě potřeby je možné další kontakty vyhledat na internetových stránkách: www.justice.cz, znalci a tlumočníci.

3. Vyhodnocování potřeb dítěte a situace rodiny

Vyhodnocování potřeb dítěte a situace rodiny patří mezi základní metody sociální práce pro efektivní práci s dítětem a rodinou. Proces zjišťování potřeb dítěte je postaven na základních vědních oborech, jako je lékařství, psychologie, pedagogiky, sociální vědy, ale snaží se pojmout situaci dítěte v kontextu celostního – holistického přístupu.

3.1. Úvodní vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny

Vstupní hodnocení – určení závažnosti ohrožení dítěte a vymezení rychlosti a intenzity následného postupu. Tato fáze procesu ochrany dětí slouží k určení aktuální míry ohrožení dítěte za účelem stanovení rychlosti, razance a intenzity okamžité intervence. Pokud stanovené vyhodnocení situace stačí a není indikována potřeba komplexního podrobného vyhodnocení, následuje řešení případu, event. ukončení případu. (Formulář – úvodní vyhodnocení OSPOD viz. příloha č. 19 a Formulář – úvodní vyhodnocení sociální kuratela viz. příloha č. 20).

3.2. Podrobné – komplexní vyhodnocení situace dítěte

Komplexní hodnocení dítěte a rodiny – hodnocení potřeb, rizik a silných stránek dítěte, rodiny a komunity za účelem vytvoření IPOD. Toto vyhodnocení obsahuje všechny oblasti potřeb dítěte, nezaměřuje se pouze na danou situaci, ale zaměřuje se také daleko více na historii situace dítěte a rodiny, rodičovské kompetence a další případné zdroje okolo dítěte a rodiny (Formulář – podrobné vyhodnocení OSPOD viz. příloha č. 21 , č. 22 - náhradní rodinná péče, č.23 - sociální kuratela).

3.3. Cíle vyhodnocování

Podrobné vyhodnocování potřeb dítěte směřuje k naplnění těchto cílů:

- objasnit a identifikovat potřeby dítěte a jeho rodiny a ověřit jejich naplňování,
- zjistit silné stránky rodičů /pečovatelů při péči o dítě a nalézt vhodné formy podpory tam, kde rodičovská kapacita nedostačuje k naplňování potřeb dítěte,
- zhodnotit situaci dítěte v širším kontextu (komunita, širší rodina),
- najít zdroje podpory pro rodinu mimo domácnost (širší rodina, služby v komunitě apod.),
- vytvořit společně individuální plán řešení situace ohroženého dítěte.

3.4. Principy vyhodnocování

- **Vyhodnocování je založeno na informacích/znalostech** o vývoji dítěte, teorii citové vazby, podpůrných faktorech, pohledu dítěte, sociálním vyloučením, využití a zneužití moci, diskriminace.
- **Vyhodnocování je založeno na důkazech** – všechna zjištění, která hodnotitel zaznamenává do rámce, musí být založena na důkazech. Vyhodnocování není možné opřít o domněnky, ale vždy je nutné uvést konkrétní zdroj zjištění.

- **Vyhodnocování je proces, nikoli jednorázové opatření**, tedy proces získávání informací z různých zdrojů a orientování se v nich spolu s rodinou a s odborníky, kteří s rodinou pracují.
- **Vyhodnocování je zaměřeno na dítě – dítě** je v centru vyhodnocování, pracovník orgánu sociálně-právní ochrany vždy bere v úvahu názor dítěte a vytváří řadu nástrojů pro použití u dětí, aby s jejich pomocí dokázal pochopit jejich přání a pocity. Pracovník musí mít vždy na paměti zajištění bezpečí dítěte po celou dobu hodnocení.
- **Bezpečnost dítěte je na prvním místě – pracovník** musí mít na zřeteli, jaký dopad bude mít vyhodnocování či např. kontaktování konkrétní osoby pro dítě, zda některé informace nejsou pro dítě ohrožující. V takovém případě musí pracovník postupovat tak, aby bezpečí dítěte nebylo ohroženo a zároveň celý proces směřoval k naplňování potřeb dítěte.
- **Informovanost – všichni** účastníci vyhodnocování musí být hodnotitelem informování o tom, že probíhá vyhodnocování potřeb dítěte. Informovanost se vztahuje též na dítě, a to přiměřeně jeho rozumovým schopnostem.
- **Spolupráce – aktivní** účast dítěte a rodiny (pokud je možné) a dalších osob, které jsou s dítětem v kontaktu, pracovník se vždy snaží rodinu a další osoby zainteresovat do procesu vyhodnocování a přesvědčit je ke spolupráci.
- **Podpora – hodnocení** se zaměřuje zejména na pozitivní aspekty v situaci dítěte a rodiny, nejde jen o zhodnocení situace, ale o podporu rodičů a pečovatелů v jejich obtížné situaci.
- **Jedinečnost – každé** dítě je jedinečné, každé vyhodnocení se týká jen jednoho dítěte, a to i v případě, že se v rodině nachází více dětí (i sourozenců). Na každého sourozence je třeba vypracovat samostatné vyhodnocení, ačkoli v některých oblastech budou popisy obdobné, či dokonce shodné.
- **Transparentnost – vyhodnocovací** proces je pro rodinu neustále transparentní, hodnotil je po celou dobu otevřený, konečný záznam hodnocení je shrnutím celého procesu spolupráce.
- **Celostní přístup** – vyhodnocování znamená, že se na situaci pracovník dívá z různých úhlů pohledu včetně těchto:
 - a) jak jsou naplňovány vývojové potřeby dítěte nebo jaký na ně má dopad daná situace;
 - b) schopnost rodičů naplňovat všechny potřeby dítěte a jaký dopad má na tuto schopnost situace, která vedla k vyhodnocování;
 - c) pozitivní a negativní dopad prostředí a rodiny na dítě.

Konkrétně se v procesu vyhodnocování potřeb dětí jedná o tyto fáze:

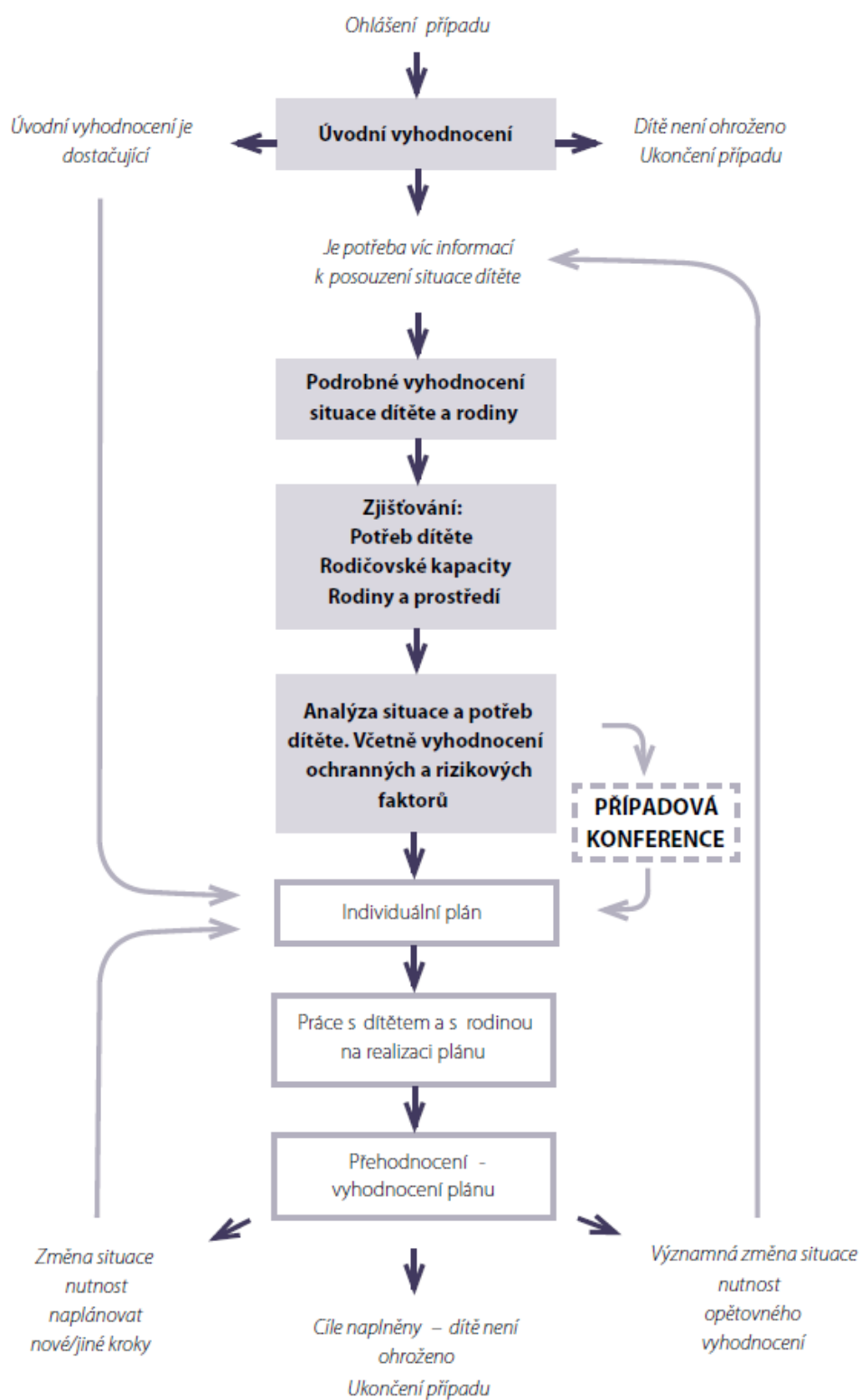
- Úvodní vyhodnocení a přidělení případu** – na začátku musí pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí provést úvodní vyhodnocení situace dítěte a zvážit, zda je vhodné a potřebné provést úvodní či podrobné vyhodnocení potřeb dítěte. Úvodní vyhodnocení je možné provést po první návštěvě v rodině, pohovoru na odboru, ve škole apod. Úvodní vyhodnocení je provedeno do 7 pracovních dnů od prvního kontaktu s rodinou.
- Podrobné vyhodnocování potřeb dětí – následuje** v případě, že z vyhodnocení situace pracovníkem OSPOD vyplývá, že se jedná o dítě uvedené v § 6 zákona o sociálně-právní

ochraně č. 359/1999 Sb., v platném znění. Podrobné vyhodnocování potřeb dítěte je provedeno do 30 pracovních dnů.

Skládá se z více částí:

- **Zjišťování potřeb dítěte – zásadní** fáze celého procesu, kdy pracovník zjišťuje potřeby dětí, rodičovskou kapacitu a rodinné a sociální zázemí dítěte. Jedná se o rozhovory s dítětem, s rodiči, návštěvy domácnosti (ohlášené i neohlášené), konzultace s odborníky a dalšími zainteresovanými osobami, pozorování. Všechna zjištění si pracovník zaznamenává, včetně zdrojů, z jakých tato zjištění má.
 - **Analýza situace a potřeb dítěte** – pracovník provede shrnutí zjištěných faktů, vyzdvihne nejdůležitější fakta a celkově zhodnotí situaci.
 - **Vyhodnocení rizik** – pracovník musí posoudit ochranné a rizikové faktory v rodině a ve zprávě z hodnocení uvede ty, které se objevují v dané rodině.
- c) Individuální plán** – výstupem podrobného vyhodnocování potřeb dítěte je individuální plán, který je sestaven (do 1 měsíce od zařazení dítěte do evidence OSPOD) v kooperaci pracovníka OSPOD, rodiče/rodičů, dítěte a spolupracujících osob. Individuální plán je konkrétním nástrojem pro naplnění zjištěných potřeb dítěte a směřuje ke stavu, kdy dítě již není nadále ohroženo.
- d) Práce s dítětem a s rodinou na realizaci plánu** – po vyhodnocení potřeb dítěte a sestavení individuálního plánu nastává samotná práce s dítětem a rodinou. Pracovník SPOD může být pouze koordinátorem podpory, která je rodině poskytována jinými službami, neboť vždy záleží na individuálních potřebách dítěte a rodiny a na nabídce služeb, které jsou v dané lokalitě Městského úřadu v Českém Krumlově k dispozici.
- e) Přehodnocení plánu** – datum přehodnocení IPOD stanovuje pracovník při jeho sestavení, ale může ho změnit dle aktuálního vývoje situace. Přehodnocování plánu probíhá za spolupráce pracovníka OSPOD, dítěte a jeho rodičů a spolupracujících osob. K přehodnocování může docházet i pravidelně, např. 1x za 6 týdnů, 1x za 3 měsíce apod., záleží na obsahu každého individuálního plánu.

Obrázek č. 1 - Proces vyhodnocování

Zdroj: RACEK, Jindřich, Hana SOLAŘOVÁ a Alena SVOBODOVÁ. *Vyhodnocování potřeb dětí*

3.5. Individuální plán ochrany dítěte (IPOD)

Po zjištění potřeb dítěte, analýze situace a analýze rizik pracovník SPOD sestavuje individuální plán ochrany ohroženého dítěte, který je základem další práce s dítětem a rodinou. IPOD je základním výstupem vyhodnocování potřeb dítěte (formulář IPOD viz. příloha č. 32, formulář IPOD – Sociální kuratela - viz. příloha č. 33).

IPOD konkrétně reaguje na analýzu situace a potřeb dítěte a naplánované kroky směřují k naplnění potřeb dítěte a k bezpečí dítěte.

IPOD obsahuje:

- Stanovení cíle (případně cílů);
- přehled konkrétních kroků s jasnou formulací, osobami odpovědnými za provedení kroku, termínu plnění (co, kdy, kdo);
- přehled rizik a alternativních kroků;
- stanovení termínu a způsobu vyhodnocení plánu.

IPOD sestavuje příslušný pracovník SPOD ve spolupráci s rodičem/rodiči a dítětem. V případě staršího dítěte je jeho přítomnost a zapojení do tvorby IPOD nezbytná. IPOD je konkrétním nástrojem pro naplnění zjištěných potřeb dítěte a směřuje ke stavu, kdy dítě již není ohroženo.

Cíle IPOD:

- specifické (jasné a konkrétní),
- měřitelné (s možností posoudit, zda jich bylo dosaženo),
- akceptovatelné (přijatelné pro všechny osoby, kterých se týkají),
- reálné (vycházejí z reality, musí jich být možno reálně dosáhnout),
- sledovatelné (pracovník průběžně sleduje, jak se dosažení cíle vyvíjí).

Přehodnocení IPOD:

Termín, kdy bude IPOD vyhodnocen/přehodnocen stanovuje pracovník OSPOD při jeho tvorbě. Dle aktuálního vývoje situace bude termín změněn, zejména když dojde k akutní změně situace dítěte nebo rodiny, nebo v případě, že IPOD není evidentně od začátku naplňován. Optimální IPOD počítá i s alternativními řešeními. Může dojít k naplnění cílů a potřeb dítěte a k uzavření případu, nebo k naplnění potřeb dítěte nedojde, pak pracovník SPOD přehodnocuje kroky a možná i cíle tak, aby odpovídaly konkrétní situaci. Přehodnocování plánu probíhá za spolupráce pracovníka OSPOD, dítěte a jeho rodičů a spolupracujících osob. K přehodnocování může docházet i pravidelně, např. 1x za 6 týdnů, 1x za 3 měsíce apod., záleží na obsahu každého individuálního plánu.

Přílohy standardu:

Příloha č. 26 – Seznam subjektů, které zajišťují služby potřebné pro jednání s osobami se specifickými potřebami

Příloha č. 27 – Formulář – úvodní vyhodnocení OSPOD

Příloha č. 28 – Formulář – úvodní vyhodnocení sociální kuratela

Příloha č. 29 – Formulář – podrobné vyhodnocení OSPOD

Příloha č. 30 – Formulář – podrobné vyhodnocení náhradní rodinné péče

Příloha č. 31 – Formulář – podrobné vyhodnocení sociální kuratela

Příloha č. 32 – Formulář IPOD

Příloha č. 33 – Formulář IPOD – Sociální kuratela